

**ДЕЯКІ ПИТАННЯ ВЗАЄМОДІЇ МИТНИХ ОРГАНІВ
З ОРГАНАМИ ОХОРОНИ ДЕРЖАВНОГО КОРДОНУ**
**SOME QUESTIONS ABOUT CUSTOM INSTITUTIONS COOPERATION WITH
THE STATE BOUNDARY GUARD INSTITUTIONS**

Серіх О.В.,

*кандидат юридичних наук,
доцент кафедри цивільного та господарського права і процесу
Міжнародного гуманітарного університету*

У статті досліджуються питання взаємодії митних органів України з органами охорони державного кордону України. Висвітлені питання нормативного забезпечення взаємодії митних органів і органів охорони державного кордону. Визначено основні форми, напрями, механізм взаємодії митних органів і органів охорони державного кордону. Наголошується на важливості профілактичних заходів взаємодії митних органів з органами охорони державного кордону. Сформульовано пропозиції щодо вдосконалення взаємодії митних органів з органами охорони державного кордону.

Ключові слова: взаємодія, митні органи, органи охорони державного кордону, Державна митна служба України, Державна прикордонна служба України.

В статье исследуются вопросы взаимодействия таможенных органов Украины с органами охраны государственной границы Украины. Освещены вопросы нормативного обеспечения взаимодействия таможенных органов и органов охраны государственной границы. Определены основные формы, направления, механизм взаимодействия таможенных органов и органов охраны государственной границы. Отмечается важность профилактических средств взаимодействия таможенных органов с органами охраны государственной границы. Сформулированы предложения по усовершенствованию взаимодействия таможенных органов с органами охраны государственной границы.

Ключевые слова: взаимодействие, таможенные органы, органы охраны государственной границы, Государственная таможенная служба Украины, Государственная пограничная служба Украины.

In the article the questions about Ukrainian custom institutions co-operation with the state boundary guard institutions of Ukraine are discussed. The questions of the normative providing of custom institutions co-operation with state boundary guard institutions are researched. Basic forms, directions, mechanism of custom institutions co-operation with state boundary guard institutions are covered. Importance of preventives of custom institutions co-operation with state boundary guard institutions is underlined. Propositions about development of custom institutions co-operation with state boundary guard institutions are formulated.

Key words: co-operation, custom institutions, state boundary guard institutions, State Customs Service of Ukraine, State border service of Ukraine.

Постановка проблеми. Сьогодні митною службою України вирішуються стратегічні завдання, поставлені Президентом України: наближення митного законодавства до міжнародних стандартів, наповнення Державного бюджету України, боротьба з контрабандою і порушеннями митних правил. У даний час у митній службі відбуваються процеси кардинальних змін і перетворень, зокрема, це стосується системи митних органів України – оптимізація їх чисельності, модернізація структури, тобто приведення структури митної служби у відповідність до адміністративно-територіального устрою України.

29 жовтня 2010 р. Колегією Державної митної служби України було схвалено Концепцію реформування митної служби України «Обличчям до людей», головною метою якої є: визначення оптимальної організації митної служби України, спрямованої на підвищення ефективності, надійності та усталеності її діяльності; визначення основних завдань із реформування та модернізації, окреслення орієнтирів і засобів для досягнення стратегічних цілей та очікуваних результатів.

Водночас досягнення завдань, які поставлені перед митними органами України, неможливе без тісної співпраці з іншими державними органами. При здійсненні функцій реалізації державної митної політики митні органи України взаємодіють з іншими контролюючими органами, серед яких значне місце посідають органи охорони державного кордону.

Трапляються випадки, коли прикордонники затримують порушників, що незаконно перетинають державний кордон і при цьому здійснюють незаконне переміщення товарів, предметів через митний кордон України поза митним контролем. Як повідомив Голова Державної прикордонної служби України Микола Литвин під час засідання Уряду 19 вересня 2012 р., протягом 2011-2012 років при спробі незаконного переміщення через кордон виявлено та затримано більш ніж 1,3 тисячі одиниць зброї, 72 тисячі боєприпасів, майже 13 кг вибухівки та 266 кг

наркотичних речовин, а також товарів на загальну суму 476 мільйонів гривень. Припинено діяльність майже 400 злочинних груп, оглянуто понад 2,6 тисячі суден, з яких 307 затримано [1]. За 9 місяців 2012 р. органами охорони державного кордону вилучено 660 одиниць зброї, 11142 штук боєприпасів, понад 185 кілограмів наркотичних речовин та 8 кілограмів вибухових речовин [1].

Таким чином, питання взаємодії Державної митної служби України й органів Державної прикордонної служби України на сьогоднішній день не втрачають своєї актуальності. Проблеми, які виникають у процесі співпраці митних органів та органів охорони державного кордону потребують нових наукових підходів до їх розв'язання.

Стан дослідження. Дослідженням організаційно-правових аспектів діяльності митної служби України займалися такі фахівці з митної справи, як Є.В. Додін, Ю.М. Дьомін, О.О. Зотенко, С.В. Ківалов, Ю.Д. Кунєв, Б.А. Кормич, П.В. Пашко, Д.М. Приймаченко, В.В. Прокopenко та інші. Окремих питань взаємодії митних органів і органів охорони державного кордону торкалися у своїх працях А.Є. Лавринєць, О.П. Федотов та інші. Водночас комплексне дослідження основних напрямів, форм, механізму взаємодії митних органів з органами охорони державного кордону не проводилося, що обумовлює поглиблене вивчення окреслених питань.

Метою цієї статті є дослідження основних форм, напрямів, механізму взаємодії митних органів України з органами охорони державного кордону України, розробка пропозицій щодо вдосконалення такої взаємодії.

Виклад основного матеріалу. Розмежування повноважень і функціональних обов'язків між митними органами та органами охорони державного кордону встановлюється Конституцією України [2], Митним кодексом України від 13 березня 2012 р. (далі - МКУ) [3], Законом України від 3 квітня 2003 р. «Про Державну прикордонну службу України» [4] та іншими законами України.

Призначенням митної служби України є створення сприятливих умов для розвитку зовнішньоекономічної діяльності, забезпечення безпеки суспільства, захист митних інтересів України (ст. 544 МКУ).

На Державну прикордонну службу України покладаються завдання щодо забезпечення недоторканності державного кордону та охорони суверенних прав України в її виключній (морській) економічній зоні.

А.Є. Лавриненко вважає, що специфіка взаємодії органів Державної прикордонної служби України та Державної митної служби України щодо організації прикордонного контролю полягає в здійсненні безпосередньої перевірки особистих документів осіб, документів на транспортний засіб, що перетинає державний кордон, установлення законних підстав для перетину державного кордону та дотримання норм чинного законодавства щодо здійснення прикордонного контролю [5]. З цим можна погодитися й додати, що спільним завданням митних органів і органів охорони державного кордону є забезпечення безпеки держави і всього суспільства в цілому.

Щодо правового регулювання взаємодії цих державних органів, то основні засади взаємодії митних органів з іншими органами державної влади, органами місцевого самоврядування, суб'єктами підприємницької діяльності визначено главою 77 розділу XX МКУ. Відповідно до ч. 1 ст. 558 МКУ митні органи при виконанні завдань, покладених на митну службу України, взаємодіють з правоохоронними органами в порядку, встановленому законодавством.

Повноваження органів охорони державного кордону щодо взаємодії з митними органами встановлюються Законом України «Про Державну прикордонну службу України». Так, згідно зі ст. 20 Закону України «Про Державну прикордонну службу України» органам, підрозділам, військовослужбовцям, а також працівникам Державної прикордонної служби України надаються такі права щодо взаємодії з митними органами України: у взаємодії з митними та іншими державними органами здійснювати заходи щодо недопущення незаконного переміщення через державний кордон України вантажів, стосовно яких законодавством встановлено заборони й обмеження, вилучати такі вантажі в разі здійснення спроби переміщення їх через державний кордон України або самостійно в ході проведення оперативно-розшукових заходів та передавати їх за призначенням у встановленому порядку; самостійно, а в разі перебування транспортних засобів, товарів та інших предметів, що переміщуються через державний кордон України, під митним контролем – разом із митними органами, проводити відповідно до законодавства огляд, у разі потреби – і супроводження, зазначених транспортних засобів, товарів та предметів; надавати за згодою митних органів України та компетентних органів суміжних держав дозвіл на перетинання особами державного кордону України осіб, переміщення транспортних засобів, вантажів поза пунктами пропуску через державний кордон України за наявності невідкладних обставин, пов'язаних із ліквідацією надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру та їх наслідків, загрози людському життю та за відсутності загрози національній безпеці України. Посадові та службові особи Державної прикордонної служби України здійснюють також інші повноваження.

Крім законодавчих актів, питання взаємодії митних органів з органами охорони державного кордону регулюються низкою відомчих спільних наказів.

Державним комітетом у справах охорони державного кордону України, Державним митним комітетом України, МВС України, МЗС України, СБУ, Національною гвардією України, Міністерством сільського господарства і продовольства України, Міністерством охорони навколишнього природного середовища України,

Міністерством транспорту України, МОЗ України було розроблено Інструкцію «Про взаємодію та розмежування функцій щодо здійснення контролю на державному кордоні» від 28 березня 1994 р. № 106/315 [6] (втратила чинність). Згадана Інструкція визначала основні напрямки, форми, функції взаємодії відповідних державних органів.

10 серпня 1994 року було затверджено ще одну спільну Інструкцію «Про взаємодію правоохоронних та інших державних органів України у боротьбі із злочинністю» [7], якою визначено основні напрями та форми взаємодії МВС України, СБУ, Державного комітету у справах охорони державного кордону України, Державного митного комітету України, Національної гвардії України, Міністерства оборони України, Міністерства юстиції України у вирішенні питань боротьби із злочинністю.

Спільним Наказом Державної митної служби України та Адміністрації Державної прикордонної служби України від 8 вересня 2003 р. № 597/6 [8] було затверджено «Інструкцію про порядок взаємодії підрозділів митної варті Державної митної служби України та підрозділів Державної прикордонної служби України», яка визначила порядок взаємодії підрозділів митної варті Державної митної служби України та підрозділів Державної прикордонної служби України під час виконання спільних завдань поза місцем розташування митниць, у межах прикордонної смуги й контрольованого прикордонного району з метою здійснення оперативних заходів щодо попередження, виявлення й припинення порушень чинного законодавства України з прикордонних і митних питань.

Державною митною службою України і Адміністрацією Державної прикордонної служби України видано спільний Наказ від 1 червня 2005 р. № 461/439 [9], яким затверджено Порядок дій у разі виявлення органами (підрозділами) Державної прикордонної служби України порушень законодавства і порушення справ, провадження по яким віднесено до компетенції митних органів.

З метою забезпечення прикордонного контролю та реалізації положень законодавства України Наказом Адміністрації Державної прикордонної служби України від 29 серпня 2011 р. № 627 затверджено Порядок дій посадових осіб органів охорони державного кордону Державної прикордонної служби України щодо встановлення режиму в пунктах пропуску через державний кордон, здійснення контролю за його додержанням, а також організації й забезпечення взаємодії та координації контрольних органів і служб, що здійснюють різні види контролю або беруть участь у забезпеченні режиму в пунктах пропуску через державний кордон (далі - Порядок) [10].

У Порядку взаємодією є спосіб забезпечення прикордонного контролю, який полягає в спільній діяльності контрольних органів і служб, спрямованій на здійснення пропуску через державний кордон осіб, транспортних засобів та вантажів у межах їхньої компетенції.

Порядком окреслено коло питань, з яких організується взаємодія органів охорони державного кордону з підрозділами митних органів, визначено мету, форми координації діяльності митних органів органами охорони державного кордону під час перетинання державного кордону особами, транспортними засобами і переміщення через нього вантажів.

Отже, можна зауважити, що напрями, форми взаємодії митних органів та органів охорони державного кордону регулюються достатньою кількістю нормативних актів.

Виявлення, припинення контрабанди і порушень митних правил є повсякденною роботою як митників, так і прикордонників. Але, вбачається, на практиці більше уваги слід приділяти питанням профілактики правопорушень з митних та прикордонних питань. При роз-

робці спільних заходів, планів, обміні інформацією слід акцентувати увагу на запобіганні найбільш поширеним митним правопорушенням з урахуванням просторового поширення того чи іншого правопорушення. Так, на західному кордоні (Чопська митниця) основними видами товарів, що переміщуються через державний кордон України з порушенням митних правил, є промислові товари, побутова техніка, автозапчастини, одяг, взуття, продукти харчування, алкогольні та безалкогольні напої, мобільні телефони. Тютюнові вироби залишаються одним з основних товарів, який незаконно переміщують через кордон у цьому регіоні [11].

Висновки. Основними формами взаємодії митних органів з органами охорони державного кордону є: обмін інформацією; своєчасне інформування один одного про підготовку чи вчинення правопорушень; проведення спільних заходів щодо припинення порушень законодавства з прикордонних і митних питань; опрацювання та реалізація спільних планів, програм боротьби з правопорушеннями, проведення спільних нарад; видання спільних відомчих нормативних актів щодо порядку взаємодії в процесі здійснення заходів по боротьбі з правопорушеннями; спільне вивчення умов та причин, що сприяють вчиненню правопорушень та опрацювання профілактичних заходів щодо їх усунення; вироблення спільних пропозицій щодо форм і методів проведення профілактики правопорушень; створення спільних робочих груп для вивчення окремих проблем боротьби з правопорушеннями та вироблення пропозицій щодо їх вирішення; опрацювання та надання у відповідні інстанції погоджених пропозицій з питань профілактики злочинів та інших правопорушень.

Спільне вивчення проблем профілактики контрабанди і порушень митних правил, розробка пропозицій та заходів щодо їх розв'язання стане ефективним засобом

боротьби з митними правопорушеннями. Створення дієвих механізмів профілактики та боротьби з контрабандою і порушеннями митних правил має бути одним із першочергових завдань, які постають перед митними органами й органами охорони державного кордону в процесі їхньої співпраці. Найближчим часом митній службі України за участю інших державних органів, у тому числі органів охорони державного кордону, необхідно розробити Положення про профілактику порушень митних правил, в якому визначити: заходи загальної та індивідуальної профілактики, міри запобігання найбільш поширеним порушенням митних правил, у тому числі спільні оперативно-профілактичні заходи митних органів з органами охорони державного кордону, спрямованих на профілактику окремих видів порушень митних правил; підготувати та внести до відповідних інстанцій, міністерств і відомств спільні пропозиції про усунення причин і умов, що сприяють вчиненню порушень митних правил.

Взаємне інформування митними органами й органами охорони державного кордону один одного про виявлені в процесі здійснення своїх функцій причини та умови, що сприяють злочинам та іншим правопорушенням, безпосередня боротьба з якими віднесена до компетенції іншого органу, повинні стати реальним напрямом взаємодії цих органів.

З метою забезпечення ефективної реалізації державної політики у сфері профілактики правопорушень шляхом удосконалення нормативно-правової бази з питань профілактики правопорушень, у тому числі порушень митних правил, найближчим часом необхідно прийняти Закон України «Про профілактику правопорушень», в якому встановити обов'язки та права митних органів, органів охорони державного кордону в зазначеній сфері, врегулювати форми, напрями, механізм їхньої взаємодії.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Офіційний веб-сайт Державної прикордонної служби України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.pvu.gov.ua>.
2. Конституція України : прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. // ВВРУ. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
3. Митний кодекс України від 13 березня 2012 р. // Офіційний вісник України. – 2012. – № 32. – Ст. 1175.
4. Про Державну прикордонну службу України : Закон України від 3 квітня 2003 р. // ВВРУ. – 2003. – № 27. – Ст. 208.
5. Лавриниць А. Є. Особливості взаємодії органів Державної прикордонної служби України та інших публічних органів управління [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/Nvknvuv/2011_3/lavrin.htm.
6. Інструкція про взаємодію та розмежування функцій щодо здійснення контролю на державному кордоні : затв. Наказом Держкомкордону України, Держмиткому України, МВС України, МЗС України, СБУ, Національної Гвардії України, Мінсільгосппроду України, МОНПС, Мінтрансу України, МОЗ України від 28 березня 1994 р. № 106/315 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0106-94> (втратила чинність).
7. Інструкція про взаємодію правоохоронних та інших державних органів України у боротьбі із злочинністю : затв. Наказом МВС України, СБУ, Держкомкордону України, Держмиткомому України, Національної Гвардії України, Мініборони України, Мініюсту України від 10 серпня 1994 р. № 4348/138/151/11-2-2870/172/148-407/2-90-442 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/z0225-94>.
8. Інструкція про порядок взаємодії підрозділів митної варті Держмитслужби України та підрозділів Державної прикордонної служби України : затв. Наказом Держмитслужби України і Адміністрації Держкордонслужби України від 8 вересня 2003 р. № 597/65 // Офіційний вісник України. – 2003. – № 38. – Ст. 2054.
9. Порядок дій у разі виявлення органами (підрозділами) Державної прикордонної служби України порушень законодавства й порушення справ, провадження в яких віднесено до компетенції митних органів : затв. Наказом Держмитслужби України, Адміністрації Держкордонслужби України від 1 червня 2005 р. № 461/439 // Офіційний вісник України. – 2005. – № 26. – Ст. 1504.
10. Порядок дій посадових осіб органів охорони державного кордону Державної прикордонної служби України щодо установаження режиму в пунктах пропуску через державний кордон, здійснення контролю за його додержанням, а також організації і забезпечення взаємодії та координації контрольних органів і служб, що здійснюють різні види контролю або беруть участь у забезпеченні режиму в пунктах пропуску через державний кордон : затв. Наказом Адміністрації Державної прикордонної служби України від 29 серпня 2011 р. № 627 // Офіційний вісник України. – 2011. – № 77. – С. 49.
11. Закарпатський інформаційний тижневик «РІ.О.» // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://rionews.com.ua/news/all/pow/n1225671417>.